

פניני הסופר

דברי תורה נפתחים

מתורת מרן אהרן סופר זי"ע

פסח תשע"ב

צרות של עשירים

"וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד" (שמות יב לח)

בפסוק הקודם מבואר שבני ישראל שאלו מהמצריים "כלי כסף זהב ושמלות" וא"כ צ"ב מהיכן היה להם גם "מקנה כבד מאד" וצ"ל שזה היה ירושה מן העבר, ולפי זה נמצא שאפי' בשעת השיעבוד, מ"מ פרעה לא נטל מהם את בהמותיהם. ונ"ל הטעם, דהנה לאדם עני, אפי' משעבדים אותו, בעבודת פרך אין זה כ"כ מדכא ושובר אותו, שכן בלאו הכי נפשו עגומה עליו על מזלו הקשה, משא"כ אדם עשיר שבידו רכוש רב, אם משעבדים אותו מרגיש הרבה יותר קשה וגרוע. ומאחר ומטרת פרעה הייתה שבנ"י ירגישו יותר את העינוי, התחכם והשאיר בידיהם את בהמותיהם, ועי"ז ירגישו יותר את העינוי. ובזה מובן הלשון "ועבדום ועינו אותם" שכן בנוסף לעצם העבדות, היה עוד עינוי, בכך שלמרות רכושם הרב היו משועבדים.

ועפי"ז נוכל להבין את דברי הגמ' (ברכות טו) שהקב"ה אמר למשה, שבנ"י יבקשו כלי כסף וזהב, מפני ההבטחה לאברהם. "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ותמוה וכי ללא טענת אברהם, אין הקב"ה מקיים הבטחתו? אלא ההסבר הוא, דבאמת י"ל "שהרכוש גדול" הכוונה לצאן ובקר שהיה להם קודם, אלא ההסבר בדברי הקב"ה למשה, שכן טענת אברהם היא שרכוש הבהמות לא הייתה טובה לישראל, שהרי היה בזה תוספת עינוי, וכנ"ל. והיינו "ועבדום ועינו אותם" - קיים בהם, וממילא הבטחת הטובה של "רכוש גדול", הכוונה לדבר נוסף. שזה יהיה הפיצוי על העבר, ולכן "שאלו כלי כסף וזהב". (כת"ס עמוד רנ"ז)

החזמה שעוצרת את העוה

"אתה בחרתנו מכל העמים... וקדשתנו במצוותיך" (נוסח הקידוש)

מובא בהרבה מקומות שהמצוות שאדם עושה מקדשות ומרוממות אותו, אלא שפעמים רבות אנו תמהים בלבנו, מדוע איננו זוכים להרגיש כך, וחסר לנו את "רוממתנו מכל הלשונוה" שבקיום המצוות? ורבנו זי"ע הסביר זאת בדרך משל. לבית גדול שבו הרבה מאד תענוגים, וכן ריח של שמן טוב ואפרסמון, ועוד הרבה דברים נפלאים. אולם לא נודע לבנאי"ד מכל הטוב שיש בתוכו מפני שמסביבו היה חומה גדולה סגורה ואטומה מכל הצדדים, עד שהסתירה מהאנשים את האוצרות האדירים הטמונים בה. באחד הימים נפלו חומות הבית, ואז החל האור להתגלות לכל האזור מסביב עד למרחקים עצומים, וכביטוי לשפע אדיר יצאו נחלים של דבש וחלב מהבית להשקות את כל הנהרות שבסביבה.

סיבת הלחם עוני

"שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזן יצאת"

מארץ מצרים" (דברים טז א)

בהגדה אומרים סיבת אכילת המצה שלא הספיק בצקם להחמיץ. כלומר שמצה רומזת על המהירות שבגאולת ישראל, והקשה לפי"ז מדוע נוטלים דווקא "לחם עוני" הרומז על עוני השיעבוד. ובפרט לשון הפסוק "תאכל מצות לחם עוני - כי בחפזן יצאת" ונראה כתרתי דסתרי, שהרי הלחם עוני רומז לשיעבוד, ואילו הפסוק נותן טעם זכר לגאולה? נ"ל דהנה כאשר אדם ממהר לדרכו ואין לו מספיק זמן, ממילא כמו שאינו ממתין שהבצק יתפח כראוי ויחמיץ היטב, כך אינו מקפיד ללוש דווקא עם משקים מסוימים, אלא נוטל מכל הבא ליד. וזה מים, וכן העני כשרוצה ללוש את עיסתו עושה זאת באמצעות מים בלבד. והנה כשהתורה אומרת "לחם עוני" אין הכוונה לעניות, אלא לסוג העיסה. שכן מפני ש"בחפזן יצאת מארץ מצרים" לא היה להם פנאי לחפש מי פירות. ונטלו את סוג עיסת העני. וכנ"ל.

ונ"ל הטעם שהקב"ה ציוה שנאכל "לחם עוני", היא שכן תכלית היציאה ממצרים הייתה שנודה ונהלל להקב"ה על טובותיו ועי"ז נקבל עול מלכות שמים באהבה. והנה בדור יציאת מצרים, אכן הרגישו היטב את הגאולה שכן זכרו וידעו טוב את קושי השיעבוד שסבלו בעבר, ומאידיך את השמחה הגדולה ביציאתם ברכוש גדול, עי" האותות ומופתים, ואז מגודל השמחה, קיימו המצוות בשמחה. אולם הדורות הבאים שבשנים הבאות, כבר הספיקו "לשכוח את העבר", ואנו לא שמחים אפי' על מה שכן יש לנו, שהרי "יש לו מנה רוצה מאתיים", לכן ציוה עלינו הקב"ה שבכל שנה נאכל את המצה וזה יהיה "לתזכורת" עבורנו, את עוני ושיעבוד העבר, ורק עי"ז יזכו להבין ולהרגיש את חסדי ה' ית' ולשמוח בישועתו. (ת"מ דברים עמוד פד)

הפנינה

צלי אש

נ"ל בדרך רמז, את הציווי לאכול קרבן פסח "צלי אש - ראשו על כרעיו ועל קרבו" דהנה עיקר עבודת ה' צריכה להיות בסתר "בלתי לה' לבדו", ולכן רוב הקרבנות קרבים בצפון. שכן קרבת ה' צריכה להיות צפונה ומוסתרת, ו-צלי ר"ת צפונה לפני ה'. שאש אהבת ה' תבער בקרבנו. (דרשות עמוד רכה)

עיני תפילה – על שיר השירים

ישקני מנשיקות פיהו. כנס"י מבקשת, שאהבתה להשי"ת תהי מחמת נשיקות פיהו, היינו מאהבתו ית' אותנו, ולא למטרת גמול ושכר טוב. וזהו: **כי טובים דודיך מיין**, שטובים לנו דודיך ואהבתך ית' אותנו ככתוב אהבתי אתכם אמר ה' (מלאכי א'), יותר מיין, שהוא כינוי לתענוגים שישלם לנו שכר טוב, רק אהבתו יתברך אותנו בלבד הוא החביב והנחמד והנעים לנו בלבד, וע"ז אנו אוהבים אותו אהבה שלימה (שם).

יונתי בחגוי הסלע. ע"ד שאחז"ל (במד"ד), שישראל, לפני שעברו בים נמשלו, ליונה שברחה מהנץ (עוף טרף) שרודף אחרי, וברחה לנקיקי הסלע וראתה נחש לקראתה, מה תעשה? ליכנס לפנים אינה יכולה, שהנחש מקנן שם, לצאת אינה יכולה שהנץ עומד בחוץ. מה עשתה היונה? התחילה צווחת ומטפחת באגפי כדי שישמע אותה בעל השוכך ויבוא ויצילה.

כך היו ישראל דומים על הים, המצרים רודפים אחריהם וגלי הים הומים לקראתם. והמה פונים אל הימין והנה חיות רעות כנגדם, ואל השמאל, ונחשים ועקרבים כנגדם. ונשאו עיניהם למעלה, והנה שר של מצרים לוחם עמהם, וזהו: **יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה**, שלא הי' להם מקום להסתר. ואז אמר הקב"ה, **השמיעני את מראיך**, פי' הראני עוד נסיון אחד כמו שראיתי כבר ממך. והיינו: **דבר אל בני יסעו** לתוך הים כמו שעשו כבר רצוני באמרי: וישבו לפני פי החירות ונתקרבו לצד הרודפים. מיד קפץ נחשון לתוך הים וישראל אחריו עד שבאו מים עד נפש, ובאותה שעה אמרו הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש, ואמר הקב"ה למשה הרם מטך וגו' ואח"כ אמר הקב"ה: **השמיעני קולך** בשירה כמו ששמעתי קולך בצעקה. וזהו: **עזי וזמרת י-ה**. מתחילה בעת צרה הי' עזי שהתפללתי אליו הושיעני ואחר הישועה, אזמר לו השירות ותשבחות. **כי קולך ערב** מן השירה שזימרו בליל פסח כמש"כ השיר יהי לכם כליל התקדש חג. **ומראך נאוה** כשראיתי שנמשכת אחרי במדבר בארץ לא זרועה. (הגר"א בפי שיר השירים).

קול דודי הנה זה בא. במדרש בשעה שאמר משה לישראל: הקב"ה גואל אתכם, אמרו לו: היכן הוא? א"ל: **קול דודי הנה זה בא**. ונל"פ, כי במצרים לא השיגו בני"י את כבוד ה' ולא היו במדרגת נבואה לידע מקום כבודו ואפי' מרע"ה בתחילה טירון בנבואה הי' (מדרש), ע"כ שאלו היכן הוא. אבל אח"כ על הים עלו למדרגה שלא השיג יחזקאל הנביא והי' כ"א מראה באצבעו: זה א-לי ואנוהו (ערש"י). וזה שא"ל משה, שכאשר יצאו ממצרים יכירו וידעו מקום כבודו עד שיראו עליו באצבע זה א-לי, ועתה לא זכו רק לקול ה' ששכינה מדברת מגרונו של משה, ע"כ א"ל **קול דודי** שעתה הוא בבחי' קול. **הנה זה בא** שאח"כ ישיגו לראות השכינה בבחי' זה א-לי. (שערי שמחה מבעל שבת סופר).

ונסיים בדברי רש"י **ברח דודי** - מן הגלות הזאת ופדנו מביניהם. **ודמה לך לצבי**. למהר הגאולה, ואז תשרה את שכנתך על הרי **בשמים** דהיינו הר המורי וביהמ"ק שיבנה בב"א.

הלימוד – מקריעת הים

"תהילות לא-ל עליון גואלם ברוך ומבורך... ואמרו כולם מי מוכה באילים ה' מי כמוך נאדר בקודש". (תפילת שחרית)
ראוי להתבונן, הטעם שאנשי כנה"ג קבעו לומר דוקא פסוקים אלו; **"מי כמוך - ה' ימלוך"**. דהנה כשישראל עמדו על שפת הים, וראו את מצרים נוסע אחריהם, פיחדו והתייאשו מהתקווה. וקשה הרי בעבר זכו לראות את ידו החזקה של הקב"ה, בעשיית האותות ומופתים, וא"כ קשה ממנו להצילם? עוד צ"ב, מדוע הקב"ה הביאם למצב קשה זה, והרי רק שבוע קודם זכו להינצל? אלא שבזה היה צורך לימוד לדורות הבאים. דהנה במצרים, היהודים ראו כיצד פרעה מצער ומשעבד אותם במשך 210 שנים (כ-40 דורות), ובפרט לקראת זמן היציאה, הוסיף להרשיע, ורצח מאות ילדים, לרחוץ בדמם. מצב זה הכניס בליבם ספקות גדולים, שמא חלילה "לית דין ולית דיין"? והרשע יכול להמשיך ברשתו ככל העולה על רוחו?

אולם בקריעת ים סוף, קיבלו בני"י את "התשובה", שראו כיצד בסוף יש חשבון, ופרעה מקבל כגמולו, והוא וכל עמו טבעו בים. ומזה למדו ישראל, שעל אף שהקב"ה מאריך אפו זמן רב, מה שאדם לא יכול להשיג בדעתו!!! מ"מ לבסוף מגיע העונש. והנה חז"ל דרשו "מי כמוך באילים - (באילמים) ה'". שכן הקב"ה עושה עצמו כאילם ומאריך אף, ומ"מ מובטחים ישראל שלבסוף יקבלו הרשעים את עונשם. לכן לפני ברכת "גואל ישראל", שרומזת על הגאולה העתידה. אומרים "מי כמוך" לרמז שגם בדורות הבאים, אפי' שגלותנו התארכה כ"כ הרבה שנים, אנו לא מתייאשים מהגאולה, ומקווים לישועת ה'. מובטחים אנו שבעתיד יתקיים "ה' ימלוך לעולם ועד", בביאת משיח צדקינו. (דרשות עמוד רסט)

איזה "זדונות" הקב"ה הטביע?

"יום סוף בקעת וזדים טבעת וידידים העברת ויכסו מים צריהם... על זאת שבחו אהובים ורוממו לא-ל" (תפילת עזרת אבותנו)
הנה בשעת קריעת ים סוף, בתחילה הים נבקע לשניים ואז בני"י עברו בתוכו, ורק אח"כ כשהמצרים נכנסו לתוכו חזר הים לאיתנו, ועי"ז המצרים נטבעו. ולפי"ז קשה סדר התפילה "יום סוף בקעת - וזדים טבעת - וידידים העברת" שכן "הזדים טבעת" היה רק לאחר "שידידים העברת"? ונל"פ ע"פ דברי המדרש, שהמלאכים עמדו באותו שעה ואמרו "אלו (ישראל) עובדי עי"ז ואלו (המצרים) עובדי עי"ז. וא"כ מה השתנו אלו מאלו? ומ"מ הקב"ה הציל את ישראל בזכות האמונה. ולפי"ז כותב רבנו זי"ע, נוכל לפרש ש"הזדים טבעת" אין הכוונה למצרים, אלא לזדונות והעבירות של עם ישראל!!! שכן הקב"ה הטביע והשליך את עוונותיהם בים ועי"ז "וידידים העברת" דהיינו ישראל, ורק אח"כ "ויכסו מים צריהם" דהיינו את המצרים.

והנה בגמ' (פסחים קיח) מובא שישראל אמרו שירה, דווקא כאשר ראו כיצד המצרים מתו על שפת הים, שכן בתחילה חששו "כשם שאנו עולים מצד זה - כך המצרים עולים מצד אחר", ורק לאחר שראו אותם מתים, אז פצחו את פיהם בשירה. משא"כ הצדיקים מיד כשראו את ישועת ה' והים נבקע לשנים, החלו לומר שירה. ולפי"ז יתבאר לשון התפילה - שירה חדשה שבחו גאולים לשמך הגדול על שפת הים - יחד **כולם** הודו והמליכו, שכן דווקא על שפת הים, כל ישראל הודו להקב"ה. משא"כ קודם לכן בשעה שרק "יום סוף בקעת" אז "שבחו אהובים ורוממו ידידים" שכן רק הצדיקים נתנו זמירות ותשבחות למלך א-ל חי וקיים. (דרשות עמוד רעט)

מעוזוק הלב בריצוננו להודות להנהלת הארגון החשוב

"תזרה זיהדות לעם"

על תרומות הנכבדה בהוצאת הגליון

יה"ר שימשיכו בדרכם המבורכת להגדיל תורה ולהאדירה.